

Nr 677.

Av herr **Ståhl**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.

I proposition nr 203 har Kungl. Maj:t föreslagit vissa lagändringar i syfte att nedbringa väntetiderna vid sinnesundersökning i brottmål.

Enligt förslaget skall dels den obligatoriska granskningen av läkarutlåtandena i medicinalstyrelsen slopas, dels skall s. k. kort läkarundersökning "i enkla och klara fall" kunna ersätta undersökning enligt sinnessjuklagen.

En konsekvens av detta förslag blir att rättsskyddet vid tvångsintagning på sinnessjukhus allvarligt försvagas. Enligt nu gällande bestämmelser kan ingen tvångsvis berövas friheten genom intagning på sinnessjukhus med mindre hans vårdbehov prövats av två skilda instanser. Denna prövning kan ske på principiellt två olika sätt. Vid den vanliga intagningen av sinnessjuka, som är reglerad i 8—10 §§ sinnessjuklagen, har först den inremitterande läkaren att pröva vårdbehovet och i s. k. vårdattest på heder och samvete intyga att den sjuke är i behov av vård. För att ytterligare stärka rättsskyddet finns i 10 § stadgat, att den inremitterande läkaren icke får vara läkare vid det sinnessjukhus, varest intagning beräknas. Innan intagning kan ske har därefter vederbörande överläkare att jämlikt 73 § sinnessjukstadgan pröva om ansökan om intagning kan bifallas.

Vid intagning på sinnessjukhus av straffriförklarade sker samma prövning dels vid mycket noggrann rättspsykiatrisk undersökning, som redovisas i ett som regel utförligt och särskilt motiverat utlåtande, som skall granskas av medicinalstyrelsen. Denna har därvid även att taga ställning till frågan om vårdbehov föreligger. I dessa fall har överläkaren på det sjukhus, som skall ta emot den straffriförklarade, icke möjlighet att avvisa honom.

Enligt det nu framlagda förslaget skall medicinalstyrelsens obligatoriska granskning bortfalla, samtidigt som den s. k. stora undersökningen skall "stymmas". Vid sidan härav öppnas en ny, kortare och enklare väg till straffriförklaring därigenom att intygen jämlikt 4 § i den föreslagna lagen om personundersökning i brottmål i "enkla och klara fall" skall kunna ersätta undersökning enligt sinnessjuklagen och därigenom bli den enda medicinska grundvalen för domstolens straffriförklaring. I de

fall, där det på grund av läkarintyg, som avgivits av psykiater, framstår såsom uppenbart, att brottet begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet eller rubbning som omnämnes i 41 § sinnessjuklagen, skall domstolen kunna straffriförklara utan särskild sinnesundersökning. Ehuru det sålunda ankommer på domstolen att avgöra vilka fall som kan anses som så klara och enkla att straffriförklaring utan sinnesundersökning kan äga rum, torde dock i realiteten den intygsgivande psykiatern få ett avgörande inflytande på frågan om vilka fall som enligt denna nya bestämmelse skall tas in på sinnessjukhus. Det torde ligga i sakens natur att om den bedömande psykiatern anser att ett fall i fråga om sinnesbeskaffenheten är klar, denna uppfattning också avspeglas i hans intyg. Men vad den ene psykiatern anser vara självklart kan en annan bedöma som osäkert. Då domstolen saknar medicinsk sakkunskap kan den lätt komma att alltför starkt påverkas av en läkare med benägenhet att uttala sig mer eller mindre kategoriskt i frågor, där en annan psykiater eller medicinalstyrelsen skulle ge sin mening en mindre kategorisk utformning. Det är djupt otillfredsställande att grunda så viktiga ingripanden mot den personliga friheten som intagning på sinnessjukhus på så svaga rättsgarantier. Detta framstår som ännu mera betänkligt i de fall då en för brott misstänkt undersökes enligt nämnda 4 § personundersökningslagen utan att bevisning om hans skuld föreligger. Enligt en bestämmelse i sinnessjuklagen (41 §) må beslut om sinnesundersökning ej meddelas med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts att han begått densamma. Enligt förslaget skulle en person efter en undersökning enligt 4 § lag om personundersökning kunna komma att stämplas som sinnessjuk även när han är oskyldig till den gärning, för vilken han lagförts.

Vid ärendets behandling i lagrådet anmälde justitierådet Karlgren, delvis med hänvisning till ovannämnda konsekvenser av förslaget, starka betänkligheter mot de föreslagna lagändringarna. De framförda invändningarna synes väga så tungt, att de enligt min mening bör leda till ett avslag på väsentliga delar av lagförslaget.

Ett uttalande av departementschefen synes i detta sammanhang vara ägnat att inge allvarliga farhågor. På sid. 44 i propositionen inskräpper han med eftertryck vikten av att läkarundersökningarna i varje särskilt fall anpassas efter vad som är behövt och att i enlighet härmed undersökningen begränsas till förhållanden, *som är relevanta för fallets rättspsykiatriska bedömning* (kurs. här). Detta yttrande befullmäktigar de facto varje rättspsykiater att ta med eller utesluta vad han finner äga respektive sakna relevans. Med den osäkerhet, som tyvärr ofta vidlåder bedömningen i psykiatriska frågor, har man med ett dylikt uttalande

lämnat fältet fritt för subjektiva bedömningar, låt vara att de skett efter bästa förmåga och efter noggranna överväganden. Det är dock något för det svenska rättssamhället främmande, att vad en psykiater kan anse vara av relevans för ett falls rättspsykiatriska bedömning skall kunna leda till judiciella frihetsberövanden.

Förslaget att överflytta prövningen av frågan om anstånd med avgivande av utlåtande från domstolen till medicinalstyrelsen är svagt motiverat. Medicinalstyrelsen saknar ju all kännedom om de fall, som är under utredning på de olika undersökningsstationerna, medan domstolen äger ingående kännedom om de olika fallens beskaffenhet. Det förekommer ibland att domstolen hos undersökningsläkaren gör framställning om turordningen för olika fall, om önskvärdheten av att undersökningen av ett visst fall avslutas inom viss tid. Det synes innebära onödig omgång att koppla in medicinalstyrelsen på dessa relativt enkla frågor. Än mindre motiverat är förslaget att överlämna avgörandet beträffande anstånd med undersökning av häktade på fångvårdens avdelningar till medicinalstyrelsens prövning. Man har skäl att ifrågasätta riktigheten av det på sid. 45 framförda argumentet, att endast medicinalstyrelsen har tillräckliga möjligheter att överblicka de personella resurserna inom fångvården.

Det synes därför icke föreligga tillräckliga skäl till den föreslagna lagändringen att överföra prövningen av frågan om anstånd med avgivande av utlåtande från domstolen till medicinalstyrelsen.

Med hänvisning till vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 203 måtte besluta,

att frågan om anstånd med avgivande av rättspsykiatriskt utlåtande icke överflyttas till medicinalstyrelsen utan såsom hittills avgöres av domstolen;

att med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet rättspsykiatriska utlåtanden i samma utsträckning som hittills skall underkastas medicinalstyrelsens granskning; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext.

Stockholm den 13 april 1954.

Manne Ståhl.